

TRABZON'DA BAZI LİSELERDEKİ ADOLESANLARIN AİLE PLANLAMASI VE CİNSEL YOLLA BULAŞAN HASTALIKLAR HAKKINDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİ

Dr. Murat TOPBAŞ (*), Dr. Gamze ÇAN (*), Dr. Mehmet KAPUCU (*)

Gülhane Tıp Dergisi 45 (4) : 331-337 (2003)

ÖZET

Üreme fonksiyonlarının geliştiği adolesan dönemi, aile planlaması (AP) ve cinsel yolla bulaşan hastalık (CYBH) kavramlarının da gündeme geldiği bir dönemdir. Bu çalışma, Trabzon'da kırsal ve kentsel bölgedeki lise öğrencilerinde Haziran 2001-Aralık 2002 tarihleri arasında yapılmış olup, araştırmanın bu bölümünde adolesanların AP ve CYBH hakkındaki bilgi düzeylerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmaya katılan öğrencilerin AP bilgi düzeyleri 21 puan ve CYBH bilgi düzeyleri ise 10 puan üzerinden değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin adını bildikleri AP yöntemleri sorgulandığında en çok "doğum kontrol hapi (%77.4)", "kondom (prezervatif) (%68.7)" ve "rahim içi araç (%56.4)" olarak yanıt vermişlerdir. Kızların AP bilgi düzeyi 8.9 ± 0.2 puan, erkeklerin ise 3.4 ± 0.1 puan olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p < 0.001$). Öğrencilere adlarını bildikleri CYBH sorulduğunda ise, en çok "AIDS (%95.0)" olduğunu belirtmişlerdir. Kızların CYBH hakkındaki bilgi düzeyi de (3.3 ± 2.3 puan), erkeklerinkinden (2.3 ± 2.0 puan) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksek saptanmıştır ($p < 0.001$).

Sonuç olarak, her iki cinsiyette de AP ve CYBH hakkında bilgi düzeyleri düşük olup, erkekler başta olmak üzere adolesanların, ileride karşılaşılabilecekleri sağlık sorunları açısından önemli bir risk taşıdıkları görülmektedir. Bu nedenle adolesan üreme sağlığı programı geliştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Aile Planlaması, Cinsel Yolla Bulaşan Hastalık, Bilgi Düzeyi, Adolesan.

SUMMARY

Knowledge Level of Adolescents in Some High Schools in Trabzon on Family Planning and Sexually Transmitted Diseases

Adolescence period, during which reproductive functions of human bodies develop, is a special time period that the family planning and sexually transmitted diseases are the subject of matter. In this study we have aimed to search the knowledge level of adolescents who are living in the rural and urban areas in Trabzon, on family planning and sexually transmitted diseases.

Questions on family planning (total of 21 points) and sexually transmitted diseases (total of 10 points) have been asked and the students' levels of knowledge have been evaluated.

When the students were asked about family planning methods they practice, their replies concentrated mostly on oral contraceptive drugs (77.4%), condom (68.7%), and intrauterine device (56.4%). Family planning knowledge level of girls has been found as 8.9 ± 0.2 , whereas this figure was 3.4 ± 0.1 for the boys. The difference between sex groups was significant ($p < 0.001$). When the students were asked about sexually transmitted diseases, they concentrated mostly on AIDS (95.0%). The knowledge level tests on the sexually transmitted diseases that give more or less the same results: girls 3.3 ± 2.3 points, boys 2.3 ± 2.0 points ($p < 0.001$).

As a result, both sexualities' knowledge level on family planning and sexually transmitted diseases has been found as 'low'. Especially the boys with lower level of knowledge would cause some problems and risks for themselves for their future life.

Key Words: Family Planning, Sexually Transmitted Diseases, Knowledge Level, Adolescence.

GİRİŞ

Dünya nüfusunun altıda birini, Türkiye'nin ise, 2000 nüfus sayımı sonuçlarına göre %20.8'ini adolesanlar oluşturmaktadır (1). Adolesanlar toplumun büyük bir kesimini oluşturmasına rağmen en çok ihmal edilen, sosyal değişikliklerden en çok etkilenen gruptur (2-3). Ayrıca genç kızların toplumdaki düşük statüsü gelişmekte olan ülkelerde hâlâ önemli bir sorundur.

(*) KTÜ Tıp Fakültesi Halk Sağlığı ABD

Reprint Request: Dr. Murat TOPBAŞ, Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı 61080 TRABZON

Kabul Tarihi: 12.11.2003

◆ Bu çalışma 20-23 Nisan 2003 tarihinde Ankara'da yapılan "3rd International Congress of Reproductive Health & Family Planning"de bildiriler olarak sunulmuştur.

Bu çalışma KTÜ Rektörlüğü Araştırma Fonu tarafından 2001.114.1.15 nolu proje olarak desteklenmiştir.

Üreme fonksiyonlarının geliştiği adolesan dönemi, aile planlaması (AP) ve cinsel yolla bulaşan hastalık (CYBH) kavramlarının da gündeme geldiği bir dönemdir. Adolesanlar, CYBH ve istenmeyen gebelikler ile bunlara bağlı gelişebilecek komplikasyonlar açısından risk altındadır (4). Son yıllarda giderek artan sayıda adolesanın cinsel olarak aktif olması, istenmeyen gebelikler ve CYBH'ı arttırmaktadır (5). Dünyada her yıl 15 milyon adolesan gebe kalmaktadır. Bu dünya genelindeki doğumların beşte birini içermektedir. Gelişmekte olan dünyada kadınların yaklaşık %40'ı 20 yaşına gelmeden çocuk sahibi olmaktadır. Bu oran, Doğu Asya'da %8 iken, Batı Afrika'da %56'nın üzerine çıkmaktadır (5).

Tüm dünyada, CYBH en çok 20-24 yaş grubunda, daha sonra 15-19 ve 25-29 yaş gruplarında görülmektedir. Cinsel yönden aktif dönemde bulunan gençlerde sağlıklı cinsel yaşam önem taşımaktadır. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar birçok ülkede ve özellikle de 15-29 yaş arasındaki gençlerde en yaygın görülen hastalıklardır. Dünya Sağlık Örgütü tahminlerine göre, her yıl 333 milyon yeni CYBH olgusu oluşmaktadır (6).

Ülkemizde AP ve CYBH hakkında bilgiler, daha çok evli aile bireyleri ve erişkin yaş grupları üzerinde yoğunlaşmıştır (7). Adolesan gruplarla ilgili bilgiler sınırlıdır. Ayrıca, var olan sağlık hizmetleri kapsamında adolesanlara yeterli hizmetler sunulmamaktadır.

Bu çalışmada, Trabzon ilinde bazı liselerde araştırma kapsamına alınan adolesanların AP ve CYBH konularındaki bilgi seviyelerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu sonuçların ışığında, Trabzon'daki adolesanların AP ve CYBH konusundaki bilgi eksikliklerini gidermek üzere gelecekte yapılacak planlamalara kaynak oluşturmak; adolesanlara AP ve CYBH konusunda bu bilgileri kazandıracak öneriler geliştirebilmek ve alınacak kararlara basamak oluşturabilmek hedeflenmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Trabzon ilinde bazı liselerde gençlerin AP ve CYBH konusundaki bilgi seviyelerini tespit etmek için yapılan bu tanımlayıcı tipteki çalışma, Haziran 2001-Aralık 2002 tarihleri arasında Trabzon'daki bazı liselerde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamına alınan okullar, Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün izni ile kentsel ve kırsal bölge olarak iki bölgeden seçilmiş olup, il merkezinden iki lise ve il merkezi dışından ise üç lisede yapılmıştır. Bu okullar kura yöntemiyle belirlenmiş olup bunlar; Trabzon il merkezinde Atatürk Lisesi, Kız Meslek Lisesi ve Trabzon il merkezi dışında bulunan Beşikdüzü Anadolu Öğretmen Lisesi, Of Hacı Mehmet Bahattin Ulusoy Endüstri Meslek Lisesi

(Of HMBU-EML) ve Hayrat Lisesidir. Araştırma evreni, belirtilen okullardaki tüm öğrenciler (N=1980) idi. Ancak, devamsızlık, çalışmaya katılmayı kabul etmeme ve anket bilgileri yetersiz olan 327 (%16.5) öğrenci dışındaki 1653 (%83.5) öğrencinin anketi çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu yaş grubu, adolesan grubunun fizyolojik, psikolojik, ilgi alanı ve bilgi düzeyi değişimlerini tam anlamı ile yaşadığı bir dönem olması nedeniyle seçilmiştir.

Adolesanların bilgilerini değerlendirmek için gözlem altında anket uygulanmıştır. Anket uygulanması her bir okulda ayrı bir günde yapılmıştır. Öğrencilere anket kağıdına isim yazmamaları ve verdikleri cevapların gizli kalacağı anket başlamadan önce belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan adolesanlara AP ve CYBH hakkındaki bilgileri sorulmuştur. Sorulara birden fazla cevap verebilecekleri belirtilmiştir. Anketten elde edilen verilerden yararlanılarak, AP ve CYBH konusundaki bilgi düzeylerinin daha iyi değerlendirilebilmesi için bu gruba özgü olarak, ilk defa uygulanan ve geçerlilik çalışması yapılmamış olan puanlama yapılmıştır. Türkiye'de konuyla ilgili daha önce geçerlilik çalışması yapılmış bir anket formu da bulunamamıştır. Anket soruları daha önceki literatür bilgilerine dayanılarak ve amaçlar doğrultusunda araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

AP bilgi puanlamasında toplam 6 bilgi sorusu (alt maddeleriyle birlikte 47 soru) toplam 21 puanla değerlendirilmiştir (cronbach α =0.8896; aDUZ=0.8855) (Tablo 1).

CYBH puanlaması toplam 3 bilgi sorusundan (alt maddeleriyle 20) ve toplam 10 puandan oluşmaktadır (cronbach α =0.6756, aDUZ=6467) (Tablo 2).

İstatistiksel değerlendirmede, öğrencilerin yaşlarının ve bilgi düzeyleri puanları normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov testi ve normal olasılık grafikleri ile incelenmiştir. Logaritmik ve üstel dönüşümler uygulandığında da ölçümsel veriler normal dağılıma uymadığı için karşılaştırmalarda Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Niteliksel verilerin karşılaştırılmasında ki-kare testi kullanılmıştır. 2X2 düzenlerde beklenen değer 5'in altında olduğunda Fisher Exact test değeri kullanılmış, gözlenen değer 25'in altında ise Yates düzeltmesi uygulanmıştır.

Veriler aritmetik ortalama \pm standart sapma ile sunulmuştur. Anlamlılık düzeyi olarak α =0.05 seçilmiştir.

TABLO - I
Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Aile Planlaması Bilgi Puanlaması

AP Bilgisi	Yanıtlar	Puan
AP Tanımı	Eşlerin istedikleri zaman, bakabilecekleri ve istedikleri sayıda çocuk sahibi olmasıdır	1
	Çocuk sahibi olmayan eşlerin çocuk sahibi olmasına yardımcı olmaktır	1
	Çok sayıda çocuk yapılmasıdır	0
	Kadının ve erkeğin bazı araçları veya ilaçları rastgele kullanmasıdır	0
AP'nin Yararı	Bebek ölümlerini azaltır	1
	Baba ölümlerini azaltır	0
	Küretajları önler	1
	Anne ölümlerini azaltır	1
	Eşlerin cinsel yaşantısını olumlu yönde etkiler	1
	Kondom gibi bazı AP yöntemleri, CYBH'dan korur	1
	Annenin uygun yaşta, uygun sayıda ve uygun aralıklarda doğum yapmasını sağlar	1
	İstenmeyen gebelikleri önler	1
Rahim İçi Araç (Spiral)	Kadın tarafından kullanılır	1
	Rahimin içine yerleştirilen bir alettir	1
	Kadının adet kanamaları sırasında kanamaları artırabilir	1
	Cinsel ilişki sırasında erkeği rahatsız edebilir	0
Doğum Kontrol Hapı	Kadın haptan her gün bir tane içer	1
	Hap yumurtanın oluşumunu engeller	1
	Kadın her ilişkiden önce bir hap içmelidir	0
	Sigara içen kadınlar hap ile korunamazlar	0
Kadında Tüplerin Bağlanması	Kadının bir daha çocuğu olmaz	1
	Bu yöntem için küçük bir ameliyat gerekir	1
	Kadın bir daha adet görmez	0
	Bu yöntem başka çocuk istenmiyorsa uygun bir yöntem olabilir	1
Erkeklerde Kordonların Bağlanması	Erkeğin bir daha çocuğu olmaz	1
	Erkeğin kordonlarının küçük bir müdahale ile bağlanmasıdır	1
	Erkeklerde iktidarsızlığa (cinsel organın sertleşmemesine) neden olmaz	1
	Bu yöntem ileri yaşta ve başka çocuk istenmiyorsa uygun bir yöntem olabilir	1
TOPLAM		21

TABLO - II
Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin
Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Bilgi Puanlaması

CYBH Bilgisi	Yanıtlar	Puan
CYBH	AIDS	1
	Frengi	1
	Bel Soğukluğu	1
	Kanser	0
	Hepatit B	1
Kadınlarda CYBH'in Belirtileri	Kasıklarda ağrı	1
	İdrar yaparken yanma	1
	Cinsel ilişkide tatmin olmama	0
	Vajinada akıntı	1
	Peniste akıntı	0
Erkeklerde CYBH'in Belirtileri	Kasıklarda ağrı	1
	İdrar yaparken yanma	1
	Cinsel ilişkide tatmin olmama	0
	Vajinada akıntı	0
	Peniste akıntı	1
TOPLAM		10

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları 14-19 arasında değişmekte idi ve yaş ortalaması 16.0 ± 1.6 yıldı. Yaş ortalaması açısından kız (16.0 ± 1.6) ve erkek (16.0 ± 1.5) öğrenciler arasında fark yoktu ($p=0.890$).

Araştırmaya katılan adölesanların %95.0'ının ($n=1570$) en az bir AP yönteminin adını bilmekte-dirler. Tablo 3'te öğrencilerin adını bildikleri gebeliği önleyici yöntemler gösterilmiştir. Öğrencilerin adını bildikleri AP yöntemleri sorgulandığında, en çok "doğum kontrol hapı (%77.4; $n=1280$)" ve "kondom (prezervatif) (%68.7; $n=1135$)" olarak yanıt vermişlerdir. Kız öğrencilerin %90.3'i ($n=892$) "doğum kontrol hapı" ve %69.1'i ($n=683$) "Rahim içi araç"ı bildiklerini; erkek öğrencilerin ise %74.1'i ($n=463$) "kondom" ve %58.3'ü ($n=388$) "doğum kontrol hapı" bildiklerini belirttiler. Kondomu erkekler, geri çekme hariç diğer AP yöntemlerini kız öğrenciler karşı cinse göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek bilmektedirler ($p<0.001$) (Tablo 3).

Kızların AP bilgi düzeyi 8.9 ± 0.2 , erkeklerin ise 3.4 ± 0.1 puan olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($z= 21.909$, $p<0.001$).

Erkeklerin %67.2'si ($n=447$), kızların %72.6'sı ($n=717$) (toplam $n=1164$, %70.4) CYBH hakkında bilgilerinin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin CYBH olarak %95.0'ı AIDS'i bildiklerini belirtirken, %31.3'ü ($n=517$) Hepatit B'yi bilmektedir. Dikkat çeken bir diğer sonuç da, öğrencilerin %7.8'i CYBH olarak kanseri bildiklerini söylemeleridir (Tablo 4).

Kızların CYBH hakkındaki bilgi düzeyi de (3.3 ± 2.3 puan), erkeklerinkinden (2.3 ± 2.0 puan) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksek saptanmıştır ($z=8.595$, $p<0.001$).

Öğrencilerin %95.0'ı ($n=1570$) CYBH olarak AIDS hastalığının adını belirtmiş ve bu öğrencilerin %25.8'i ($n=405$) AP Bilgi Puanlaması'nda "kondom gibi bazı AP yöntemleri, CYBH'dan korur" sorusunu doğru yanıtlamışlardır.

TABLO -III
Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Gebeliği Önleyici Yöntemlerin Adını Bilme Durumları

Yöntem	Erkek (n=665)		Kız (n=988)		TOPLAM (n=1653)		c2	p
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*		
Doğum Kontrol Hapı	388	58.3	892	90.3	1280	77.4	283.03	0.000
Kondom	493	74.1	642	65.0	1135	68.7	15.48	0.000
Rahim İçi Araç	250	37.6	683	69.1	933	56.4	160.78	0.000
Tüp Ligasyonu	160	24.1	565	57.2	725	43.9	177.14	0.000
Enjeksiyon	88	13.2	314	31.8	402	24.3	74.30	0.000
Takvim Yöntemi	65	9.8	327	33.1	392	23.7	119.51	0.000
Vajinal Köpük	114	17.1	276	27.9	390	23.6	25.68	0.000
Vazektomi	107	16.1	247	25.0	354	21.4	18.75	0.000
Geri çekme	117	17.6	193	19.5	310	18.8	0.98	0.321
Diyafram	63	9.5	167	16.9	230	13.9	18.31	0.000
Norplant	24	3.6	100	10.1	124	7.5	24.29	0.000

*Yüzdeler "n" değerine göre alınmıştır.

** sd=1

TABLO - IV
Öğrencilerin Cinsel Yolla Bulaşan Hastalık Adını Bilme Durumları

CYBH	Erkek (n=665)		Kız (n=988)		TOPLAM (n=1653)		c2	p**
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*		
AIDS	622	93.5	948	96.0	1570	95.0	4.87	0.027
Hepatit B	121	18.2	396	40.1	517	31.3	88.57	0.000
Sifilis (frengi)	109	16.3	331	33.5	440	26.6	59.58	0.000
Gonore (bel soğukluğu)	65	9.7	172	17.4	237	14.3	18.86	0.000
Kanser	43	6.5	86	8.7	129	7.8	2.77	0.096

*Yüzdeler "n" değerine göre alınmıştır.

** sd=1

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çocukluğun bağımlılığından erişkin bağımsızlığına geçiş dönemi olan adolesan, insan yaşamının en dinamik evrelerinden biridir. Adolesanların yaşam şekilleri, davranış özellikleri, bilgi düzeyleri ve diğer insanlarla etkileşimleri hem bugünkü, hem de gelecekteki yaşamlarını etkilemektedir (8). İnsan yaşamının önemli bir parçası olan cinselliğin beraberinde getirdiği önemli konulardan ikisi, AP ve CYBH'dir. Toplumda aileler ve bireylerin kendi doğurganlık davranışları konusunda doğru bilgiye dayalı, bilinçli ve gönüllü bir seçim yapmaya hakları vardır. Ülkemizde sağlık göstergeleri açısından her ne kadar giderek düzelen gelişmeler varsa da, özellikle anne ve çocuk ölümlerinin gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça yüksektir. Bu ölümlerin önemli bir kısmı adolesan gebelikler ile ilişkilidir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'nda (TNSA-1998) 25-29 yaş evli erkeklerin üçte birinin ilk cinsel deneyimlerini 18 yaş civarında yaşamakta olduğu bulunmuştur (9). Aytekin ve ark. gebelerde yaptıkları bir çalışmada gebelerin %12'sinin 19 yaş ve altındaki gebeler olduğunu rapor etmişlerdir (10). Bu sonuçlar, üreme sağlığının ülkemizde adolesanlar üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu düşündürmektedir.

Bu düşüncelerle Trabzon'daki bazı liselerde adolesanların AP ve CYBH konusundaki bilgilerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada adolesanların %95'inin en az bir AP yöntemini bildikleri saptanmıştır. Romanya'da adolesanlarda yapılan bir çalışmada %89.2'sinin, Etiyopya'da yapılan bir çalışmada ise, % 71'inin en az bir AP yöntemi ismini bildikleri rapor edilmiştir (11-12).

Öğrencilerin %77.4'ü doğum kontrol hapı ve %68.7'si kondomu en çok bildikleri AP yöntemi olarak saptanmıştır. Literatürde, adolesanların adını bildikleri AP yöntemleri olarak en çok kondom ve doğum kontrol hapı bildirilmiştir. Örneğin; Hacettepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi 1. sınıfta yapılan çalışmada en çok bilinen AP yöntemi olarak doğum kontrol hapı (%65.9) ve kondom (%54.5); Romanya'da yapılan bir çalışmada %90 oranında kondom bildirilmiştir (4,13). Bu sonuçlar, adolesanların AP yöntemi olarak modern yöntemlerin daha çok tanınması açısından önemli bulunmuştur. Etkili AP yöntemlerinin adolesanlar tarafından daha çok adının bilinmesi, bu yöntemler konusunda adolesanlara verilecek doğru bilgilerin ve motivasyonun onların yaşamlarında bilginin davranışa dönüştürülmesinde çok önemli katkılar sağlayacağı şeklinde değerlendirilebilir.

Bu çalışmada dikkati çeken bir diğer konu da, erkek öğrencilerin kondom ve geri çekme hariç diğer

yöntemleri kızlardan daha düşük oranlarda bilmeleridir. Askerler üzerinde yapılan bir çalışmada askerlerin en güvenilir AP yöntemi olarak kondomu (%65.9) bildikleri rapor edilmiştir (14). Bu sonuçlar, erkeklerin AP yöntemi olarak kendilerinin kullanabilecekleri bir yöntemi daha iyi bilmelerinin, erkeklerin AP'na katılımlarının açısından olumlu düşünülebilir. Ancak, adolesanlara yapılacak konuyla ilgili eğitim programlarında tüm AP yöntemleri konusunda bilgilendirmenin, ileride AP yöntemini seçmede eşlerin birlikte karar verebilmelerine yardımcı olabilmesi açısından yararlı olabilir.

Her ne kadar adolesanların %95'inin en az bir AP yönteminin adını bildikleri saptanmış olsa da; AP yöntem bilgi düzeyleri incelendiğinde, toplam 21 puan olması gereken bilgi düzeyinin kızlarda 8.9, erkeklerde ise 3.4 puan olduğu bulunmuştur. Ankara'da 3309 adolesan erkek üzerinde yapılan çalışmada bunların AP ve CYBH konusunda düşük bilgi puanlarına sahip oldukları tespit edilmiştir (15). Moğolistan'da 1995-1999 yılları arasında 562753 adolesan üzerinde yapılan bir çalışmada, adolesanların %87'sinin AP ve CYBH konularındaki bilgilerinin yetersiz olduğu ve bu durumun onlardaki erken yaşta gebelikleri, anne ölümlerini, düşükleri, CYBH'in sayısını arttırdığı belirtilmiştir (16). Bir AP yöntemi ismini adolesanların neredeyse tamamının bilmesine rağmen, bu yöntemlerle ilgili bilgi düzeylerinin düşük olması, mutlaka bu konularda etkin ve sürekli eğitim programlarının yapılmasını gerektirmektedir. Bu programların okullarda, özellikle hekim başta olmak üzere sağlık personeli destekli yürütülmesi, daha doğru bir yaklaşım olabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kendi ifadelerine göre %74'ü CYBH hakkında bilgilerinin yetersiz olduğunu belirtmelerine rağmen, çalışmadaki CYBH puanlamasına göre %82.8'inin yetersiz olduğu bulunmuştur. Ayrıca, 10 puan üzerinden yapılan CYBH bilgi değerlendirmesinde her iki cins de 3 puanın altında kalmışlardır. En çok bilinen CYBH'nin ise AIDS (%95) bulunmuştur. Diğer hastalıkların oranları oldukça düşük olup, hatta kanserin bile CYBH olduğu yönündeki ifadeler, adolesanların bu konularda oldukça bilgi açıklarının olduğu görülmüştür. Türkiye'de ve dünyada yapılan çalışmalarda da adolesanların en çok bildikleri CYBH olarak AIDS rapor edilmiştir. Örneğin, Ankara'da yapılan bir çalışmada, yüksek sosyoekonomik düzey gruptaki adolesanlarda %97.7, orta-düşük sosyoekonomik düzeydeki adolesanlarda ise %64.0; Romanya'da yapılan iki farklı çalışmada %96.5 ve %100; Papua Yeni Gine'de %97; Amerika'da %91 en fazla bilinen CYBH olarak AIDS'in bulunduğu rapor edilmiştir (11,13,17-19). Bu sonuçlar, AIDS'in daha güncel olması ve özellikle

medyada sıkça yer bulmasından kaynaklanıyor olabilir şeklinde düşünülmüştür.

Öğrencilerin %31.3'ünün halk sağlığı açısından önemli olan Hepatit B'nin cinsel yolla geçtiğini bilmeleri olumlu bir bulgu olarak karşılanmıştır. Çünkü, son zamanlarda AIDS kadar Hepatit B'nin de güncel hale gelmesi, toplumun ve özellikle adolesanların ilgisini çekmesi açısından önemlidir.

Öğrencilerin %95.0'ı CYBH hastalık olarak AIDS hastalığının adını belirtmiş ve bu öğrencilerin %25.8'i, bir AP yöntemi olarak belirttikleri kondomun bir yararının da, CYBH'dan koruduğu şeklinde yanıtlamışlardır. Bakır ve ark., yaptıkları bir çalışmada askerlerin %97.9'unun AIDS'in cinsel yolla bulaştığını bilmesine rağmen, korunmak için cinsel ilişki sırasında %33.0'ünün kondom kullanmak gerektiğini belirttiklerini rapor etmişlerdir (20). Bu sonuçlar, CYBH ve AP yöntemlerinin bir arada algılanmadığı ve adolesanlara yapılacak eğitimlerde CYBH ve AP yöntemleri bir bütün halinde verilmesinin daha yararlı olacağını düşündürmüştür.

Sonuç olarak, her iki cinsiyette de AP ve CYBH hakkında bilgi düzeyleri düşük olup, erkekler başta olmak üzere adolesanların, ileride karşılaşılabilecekleri sağlık sorunları açısından önemli bir risk taşıdıkları görülmektedir. Bu amaçla Trabzon'da gençlere yönelik düzenli ve sürekli üreme sağlığı eğitim programı oluşturulmalıdır. Bu programın oluşturulmasında Tıp Fakültesi, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Sağlık Müdürlüğü'nün işbirliği içinde çalışması, kapsamlı programlar oluşturulmasında daha etkili olabilir. Hazırlanan programlara göre eğitimi verebilecek bir ekip oluşturulması düşünülmelidir. Bu ekipte rehberlik öğretmenleri başta olmak üzere, diğer öğretmenler ile varsa okul hekimi veya sağlık ocağı hekimi yer almalıdır.

KAYNAKLAR

1. Devlet İstatistik Enstitüsü 2000 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara, Yayın No: 2759, 2002, S. 248.
2. Sunaratman, A.: Reproductive Health Care Efor Adolescent. *International Journal of Gynecology & Obstetrics* 75 (12): 109-110, 2001.
3. Sezgin, B., Akın, A.: Adolesan Dönemi Üreme Sağlığı. *Sağlık ve Toplum* 3-4: 12-16, 1998.
4. Koç, G., Akın, A., Özvarış, Ş.B.: Hacettepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi 1. Sınıf Öğrencilerinin Aile Planlamasına İlişkin Bilgileri. 3. Uluslararası Üreme Sağlığı ve AP Kongresi Bildiri Kitapçığı. Ankara, 20-23 Nisan 2003, S. 165-166.
5. Anonim. Adolescent Reproductive Health: Overview and Lessons Learned., (http://www.rho.org/html/adol_overview.htm (3 of 7); 10.09.2003; 07:12).
6. Anonim. Family Planning. Communicating family planning in reproductive health. 6. Sexually Transmitted Disease Prevention. (http://www.who.int/reproductive-health/publications/fpp_97_33_9.en.html; 05.11.2003; 08:15)
7. Hisar, F.: Gazi Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Yüksek Okulu Çevre Sağlığı Bölümü Öğrencilerine Yönelik "Modern AP Yöntemleri" Konusunda Eğitim Programı Geliştirme Çalışması. 3. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi Bildiri Kitapçığı. Ankara, 20-23 Nisan 2003, S. 163.
8. Visser, J.H., Ende, J.V.D., Koot, H.M., Verhulst, F.C.: Predictors of Psychopathology in Young Adults Referred to Mental Health Services in Childhood or Adolescence. *BRJ Psychiatry* 177: 59-65, 2000.
9. Ergöçmen, B.A., Koç, İ.: Doğurganlığı Etkileyen Diğer Ara Değişkenler. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 1998, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, Ekim 1999, S.77-85.
10. Aytekin, N.T., İrgil, E.M., Pala, K.: Gemlik bölgesindeki gebelerin kullandıkları aile planlaması yöntemlerinin değerlendirilmesi. *Sağlık ve Toplum* 11(1):37-41, 2001.
11. Kapamadzija, A., Bjelica, A., Segedi, D.: Adolescent Knowledge of Sex Behaviour and Contraception. *Novi Sad. Med Pregl* 54 (1-2):53-7, 2001.
12. Versnel, M., Berhane, Y., Wendte, J.F.: Sexuality And Contraception Among Never Married High School Students in Butajira. *Ethiop Med J* 40(1): 41-51, 2002.
13. Kapamadzija, A., Bjelica, A., Segedi, D.: Sex Knowledge and Behaviour in Male High School Students. *Novi Sad Med Pregl* 53 (11-12): 595-9, 2000.
14. Bakır, B., Güleç, M., Tümerdem, N., Kır, T., Kişioğlu, A.N., Hasde, M.: A different look at the opinions of a group of soldiers in Istanbul and Ankara about family planning and birth control. *Turkish Journal of Public Health* 1 (1):31-38, 2003.
15. Tekbaş, F., Ceylan, S., Hamzaoğlu, H.: Genç Erkeklerin AP Konusundaki Bilgi Düzeyleri. 6. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Kitabı, Adana, 1998; S. 379.
16. Anonim. Adolescent Reproductive Health and Sexuality in Mongolia, 1998. Mongolia. (<http://www.unesco.org/reproductivehealth>; 10.7.2002, 11:00)

17. Ulukol, B.: İki Farklı Lise'de Okuyan Ergenlerin Davranış Özellikleri. *Sağlık ve Toplum* 11(2) :56-61, 2002.
18. Friesen, H., Danaya, R., Doonar, P. et al.: Assessment of HIV / AIDS Knowledge, Attitudes and Behaviour of High School Students in Papua New Guinea. *PNG Med* 39 (3): 208-13, 1996.
19. Clark, L.R., Jackson, M., Allen-Taylor, L.: Adolescent Knowledge About Sexually Transmitted Diseases. *Sex Transm Dis* 29 (8): 436-43, 2002.
20. Bakır, B., Tümerdem, N., Özer, M., Tüfekçi, F., Uçar, M., Hasde, M.: İstanbul ve Ankara'daki Bir Grup Askerin AIDS Konusundaki Yaklaşımları. *Gülhane Tıp Dergisi* 45 (1): 19-24, 2003.